

Statsministerens kontor
Postboks 8001 Dep
0030 Oslo

Høringsuttalelse til Makt- og demokratiutredningen.

Viser til høringsbrev av 01.12.03 vedrørende Makt- og demokratiutredningen 1998 - 2003. Statens seniorråds høringsuttalelse bygger på NOU 2003:19 "Makt og demokrati", "Makten og demokratiet" (Gyldendal, 2003), og rapport 74 august 2003; "Eldre og helse først", i Makt- og demokratiutredningens rapportserie. Uttalelsen er disponert etter de spørsmål som høringsinstansene bes besvare:

- Gir utredningen et treffende og dekkende bilde av samfunnsutviklingen?
- Er utviklingen positiv eller negativ når det overordnede målet er et bedre samfunn?
- Hvilke tiltak kan og/eller bør iverksettes for eventuelt å endre makt- og demokratiforholdene?

Fokus i høringsuttalelsen er hvordan de spørsmål som stilles i høringsinvitasjonen spesielt berører samfunnets seniorer og eldre.

Makt- og demokratiutredningen beskriver en samfunnsutvikling som preges av flere nye påvirkningskanaler som kommer i tillegg til de tradisjonelle, og av mer individualisering. Innflytelse kan i stadig større grad øves gjennom lovfestede rettigheter, saksrettet politisk aktivisme, lobbyvirksomhet og media, med mer. Maktens formelle instanser – valgte organer – har blitt mindre sentral. Sammenhengen mellom valgresultat og politisk hverdag på nasjonalt nivå har blitt svekket av vedvarende mindretallsstyre i et parlamentarisk system, noe som i sin tur kan svekke partienes stilling i opinionen. Kommunene får stadig mindre rom til å foreta politiske prioriteringer idet inntektene svikter og lovpålagte oppgaver øker i antall og omfang. Samtidig har det blitt lettere for den enkelte å nå fram med synspunkter og krav ved å bruke rettsvesenet, media og direkte kontakt med personer og institusjoner. Statens seniorråd deler denne oppfatningen av hvordan samfunnet har utviklet seg. Prinsipielt mener rådet at valgte organer skal og må være overordnet pressgrupper når det gjelder å øve innflytelse på den politiske utviklingen.

Rådet mener at den beskrevne utviklingen medfører både fordeler og ulemper for seniorene i befolkningen. Eldre benytter seg av de tradisjonelle innflytelseskanaler, og er trofaste velgere i den forstand at de i større grad enn andre aldersgrupper avgir stemme ved valg. De er også overrepresentert som partimedlemmer sammenlignet med andre aldersgrupper. Imidlertid er eldre i vesentlig mindre grad enn andre aldersgrupper nominert og valgt til verv i de tradisjonelle innflytelseskanaler. Rådet anbefaler at det foretas systematiske undersøkelser for å bringe på det rene hva dette misforholdet skyldes.

Dagens samfunn utvikler seg i en retning der den enkelte skal få størst mulig herredømme over eget liv og hverdag, på bekostning av kollektive ordninger. Denne trenden kan gi hver enkelt større muligheter til å nå opp og fram med sine synspunkter. Seniorer og eldre vil, som andre grupper, kunne dra nytte og ha glede av denne utviklingen. Rådet vil særlig peke på det potensialet som ligger i moderne og brukervennlig kommunikasjonsteknologi når det gjelder personer som av ulike grunner er mindre mobile og deres muligheter til å delta aktivt i samfunnet og i påvirkningskanaler.

Det må likevel bemerkes at det kreves betydelige personlige ressurser for å kunne utnytte disse mulighetene til fulle. Personer som av helsemessige, økonomiske eller andre grunner ikke besitter de ressurser som kreves, eller som ikke opplever å mestre de kanaler og verktøy som skal til, vil ha dårligere forutsetninger enn andre for å nå fram til innflytelses- og beslutningsprosesser. Eldre benytter seg mindre av nyere påvirkningskanaler enn andre grupper. Dermed er det fare for at eldre i mindre grad enn andre fullt ut utnytter de muligheter og rettigheter som har blitt etablert i forbindelse med en økt individualisering.

Samfunnsorganiserte, kollektive ordninger sikrer alle grupper et sikkerhetsnett av et visst omfang, også de som ikke makter å utnytte individbaserte muligheter. Staten seniorråd setter spørsmålsteget ved Makt- og demokratiutredningens påstand om at samfunnet har blitt grunnleggende individorientert, og opplever at velferdsstaten med dens kollektive ordninger fremdeles har allmenn støtte i Norges befolkning.

Statens seniorråd anser at den utvikling som beskrives i Makt- og demokratiutredningen for en stor del er frembrakt av strømninger og krefter som ligger utenfor Norges myndighetsområde. Den er en del av en stadig tettere internasjonal integrering og samhandling. Tiltak for å bøte på de uheldige konsekvenser som er skissert ovenfor bør derfor konsentrere seg om å sette seniorer i bedre stand til å følge med på utviklingen. Målet må være at også eldre skal kunne benytte seg av de mange og nye muligheter som foreligger på lik linje med befolkningen for øvrig.

Statens seniorråd oppfordrer regjeringen til å iverksette tiltak på to hovedområder for å bøte på uheldige effekter av makt- og demokratiutviklingen, og for å legge til rette for bedre utnyttelse av de fordeler som utviklingen innebærer.

Representasjon. Det bør arbeides målrettet med å styrke seniorers representasjon i verv og valgte organer. Herunder bør årsakene til misforholdet mellom seniorers deltakelse i tradisjonelle påvirkningskanaler og deres relative fravær i nominasjoner og verv undersøkes i systematiske studier.

Opplæring. Eldre bør få god tilgang til tilrettelagt opplæring i å bruke særlig ny kommunikasjonsteknologi som PC/internett. Det kan også være aktuelt å gi tilrettelagt informasjon om hvordan en best kan drive saksorientert, aksjonsrettet politisk virksomhet og lobbyvirksomhet, mediekontakt og mediehandtering, nettverksbygging, og lignende. Opplæringsvirksomhet bør legges til lokalmiljøer, for eksempel innenfor det kommunale forvaltningsapparat, og være fysisk lett tilgjengelig så vel som åpen og inkluderende i sin form, slik at terskelen for å delta bli lavest mulig for den enkelte. Fordi det dreier seg om å bringe en gruppe opp på samme ferdighetsnivå som andre grupper, og ikke om å utdanne en gruppe til spesiell kompetanse, kan en tenke seg at det vil være mulig å trekke på allerede etablerte ressurser og at kun små investeringer er påkrevd. Slike tiltak som her er foreslått vil også kunne ha mange positive ringvirkninger for seniorgruppen, som nye møteplasser, økt selvstendighet, og muligheter for generasjonsbrobygging.

Avslutningsvis understreker Statens seniorråd at de anbefalinger og synspunkter som kommer fram i høringsuttalelsen overordnet tar sikte på å bryte aldersbarrierer i samfunnet. Målet er at høy alder ikke skal være en forklaringsfaktor på ulikhet i samfunnsdeltakelse og – innflytelse fremover. Statens seniorråd vil i juni 2005 legge frem en skriftlig anbefaling til regjeringen om hvordan en moderne politikk for samfunnets fremtidige seniorer bør se ut.

Med vennlig hilsen,

Astrid Nøklebye Heiberg
Leder for Statens seniorråd

Anne Lieungh
Avdelingsdirektør